

Nr 68.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående åtgärder till stödjande av oljeväxt- samt hamp- och linodlingen m. m.; given Stockholms slott den 25 februari 1949.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

G. E. Sträng.

Sammanfattning.

Beträffande oljeväxterna föreslås även i år fastställande av vissa garantipriser. Tillika äskas ett belopp av 41 000 kronor för viss förädlings- och försöksverksamhet med dylika växter.

Vidare föreslås, att ett garantipris skall fastställas å 1949 års odling av bruna bönor.

Slutligen förordas vissa åtgärder till fortsatt stöd åt den inhemska odlingen av lin och hampa. I anslutning härtill begäres ett anslag av 2 752 000 kronor till bidrag till stödjande av priset å dels hamphalm av 1948 års skörd, dels linhalm av 1947 och 1948 års skördar.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 25 februari 1949.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK, ANDERSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sträng, fråga om åtgärder till stödjande av oljeväxt- samt lin- och hampodlingen m. m. och anför därvid.

I. Åtgärder till stödjande av odling av oljeväxter.

Alltsedan år 1939 ha statsmakterna genom särskilda åtgärder lämnat stöd åt odlingen av oljeväxter. I fråga om de under tiden till och med år 1947 vidtagna stödåtgärderna torde jag få hänvisa till propositionerna nr 243/1939 L, IX H.T. 1940 p. 94, 132/1940 L, 29/1941, 345/1941, 177/1943, 199/1944, 50/1945, 108/1946 och 113/1947.

Genom beslut den 17 juni 1948 har Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. nr 179; r. skr. nr 305) fastställt följande garantipriser å vårsått, till oljefabrikerna levererat frö med 9 procent vattenhalt av 1948 års skörd, nämligen

för vårraps.....	kronor 1:06	per kilogram
» vitsenap	» 0:90	» »
» Fiskebysenap	» 0:95	» »
» linfrö	» 0:98	» »

Beträffande höstraps och höstrybs av 1949 års skörd godkände riksdagen ett högsta garantipris av 1 krona 6 öre per kilogram. Härvid förutsattes att Kungl. Maj:t skulle äga befogenhet att vidtaga erforderliga jämkningar i stödåtgärderna, därest några större förskjutningar i försörjningsläget skulle inträffa. Sedermera har Kungl. Maj:t genom beslut den 16 juli 1948 fastställt garantipriset för frö av nämnda växter av normalkvalitet av 1949 års skörd till 1 krona 6 öre per kilogram vid leverans till oljefabrikerna av en till 9 procent vattenhalt nedtorkad vara.

I fråga om icke kontraktsodlade fröpartier ha fastställts inlösningspriser, vilka med 4 öre per kilogram understiga de priser, som utbetalas till kontraktsodlare.

I samtliga nu angivna garantipriser ha inräknats kostnaderna för torkning av fröet m. m.

Organisationen av odlingen av de egentliga oljeväxterna har uppdragits åt Sveriges oljeväxtodlares centralförening u. p. a., medan organisationen av odlingen av lin för spånadsändamål anförtrotts Riksförbundet lin och hampa. Enligt avtal mellan nyssnämnda centralförening och Svenska lantmännens riksförbund har emellertid detta förbund åtagit sig att mot viss ersättning omhänderhava fröets mottagande, torkning och rensning m. m. samt att leverera fröet till oljefabrik. För denna verksamhet har förbundet inrättat en särskild avdelning, benämnd Oljeväxtcentralen.

Genom beslut den 22 oktober 1948 har Kungl. Maj:t bemyndigat statens livsmedelskommission att från den inom kommissionen inrättade clearingkassan för fettvaror täcka förlust å den inhemska odlingen av oljeväxtfrö under år 1948.

Vidare har Kungl. Maj:t genom beslut den 17 juni 1948 anbefallt statskontoret att av det för budgetåret 1948/49 till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Stödjande av odlingen av vissa kulturväxter under nionde huvudtiteln anvisade reservationsanslaget samt av förefintlig behållning å motsvarande reservationsanslag för budgetåret 1946/47 disponera dels ett belopp av högst 18 000 kronor för utbetalning till Sveriges utsädesförening för bestridande av kostnaderna för av föreningen bedrivna förädlingsarbeten och försök med oljeväxter m. m. för tiden intill den 1 juli 1949, dels ock ett belopp av högst 18 000 kronor för utbetalning till Algot Holmberg & söner aktiebolag för bestridande av kostnader för förädlingsarbeten med sojväxter.

I årets statsverksproposition (IX H. T. p. 65) har Kungl. Maj:t på min hemställan föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition, för budgetåret 1949/50 beräkna ett reservationsanslag av 36 000 kronor till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Stödjande av odlingen av vissa kulturväxter. Jag torde nu åter få anmäla denna fråga.

I skrivelse den 7 februari 1949 har *statens livsmedelskommission* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att dels godkänna av kommissionen framlagd plan för stödjande av oljeväxtodlingen under år 1949/50, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa garantipriser på oljeväxter i huvudsaklig överensstämmelse med vad kommissionen i skrivelsen föreslagit, dels till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Stödjande av odlingen av vissa kulturväxter för budgetåret 1949/50 anvisa ett belopp av 44 000 kronor. Vid kommissionens framställning ha fogats dels en inom kommissionen upprättad promemoria angående kostnaderna för framställning av olja ur svenskt oljeväxtfrö, dels en skrivelse till kommissionen från *statens industrikommission*, däri industrikommissionen uttalat sig för en oljelinodling år 1949 på minst 20 000 hektar, dels ock ett särskilt yttrande av *ledamoten av livsmedelskommissionens råd, direktören Kuno Möller*, vari förordats, att oförändrade priser skulle bibehållas för matnyttiga oljeväxter i första hand raps och rybs. *Statens priskontrollnämnd* har efter remiss avgivit yttrande över livsmedelskommissionens förevarande framställning.

Tillika har *Algot Holmberg & söner aktiebolag* i skrivelse den 23 augusti 1948 hemställt om ett från 18 000 kronor till 25 000 kronor förhöjt statsbidrag för fullföljande under år 1949 av bolagets förädlingsarbeten med sojaväxter. Över framställningen ha *lantbruksstyrelsen* och *statsens livsmedelskommission* den 15 oktober 1948 avgivit gemensamt utlåtande och däri förordat statsbidrag till bolaget med 18 000 kronor.

Vidare har *Sveriges utsädesförening* i samband med anslagsäskanden för budgetåret 1949/50 hemställt, att ett belopp av 14 000 kronor måtte anvisas för fortsättande av föreningens förädlingsarbeten med oljeväxter m. m. Härvid har föreningen utgått från att två nya assistenttjänster skulle inrättas å avdelningarna för ifrågavarande verksamhet. Det begärda anslagsbeloppet har därför framräknats på så sätt, att det föregående år sökta anslaget, 21 000 kronor, ökats med 5 000 kronor, utgörande den del av stegrade lönekostnader, som motsvarar statsanslagets del av hela utgiftssumman för verksamheten i fråga. Från den erhållna summan, 26 000 kronor, har dragits 12 000 kronor, motsvarande besparingen i assistentlöner vid den begärda regleringen av de två arvodesassistentbefattningarna.

I livsmedelskommissionens förenämnda skrivelse den 7 februari 1949 har intagits följande sammanställning rörande oljeväxtodlingens omfattning och skördeutbytet under åren 1946—1948.

	1946		1947		1948	
	Areal hektar	Totalskörd 18 % vatten ton	Areal hektar	Totalskörd 18 % vatten ton	Areal hektar	Totalskörd 18 % vatten ton
Höstraps.....	5 393	9 702	2 577	2 946	114 310	30 410
Höstrybs	429	510	409	344	21 020	1 045
Vårrips	6 885	6 885	9 935	12 974	23 592	27 390
Vitsenap.....	5 241	5 624	13 666	16 612	18 019	20 360
Fiskebysenap	40	27	36	12	119	100
Vallmo.....	259	143	75	33	.	.
Summa	18 268	22 891	26 698	32 921	57 060	79 305
Oljelin.....	8 730	8 453	15 963	19 600	21 669	31 895
Totalt	26 998	31 324	42 661	52 521	78 729	111 200

Rörande inriktningen av odlingen av här ifrågavarande växter har livsmedelskommissionen anfört följande.

Beträffande oljeväxtodlingen för 1948/49 må anföras, att den för kontraktsodling anmälda arealen höstsådda oljeväxter omfattar 36 000 hektar höstraps och 3 400 hektar höstrybs eller sammanlagt omkring 40 000 hektar. Motsvarande siffror för höstsådden 1947 voro 15 700 hektar höstraps och 1 060 hektar höstrybs eller tillsammans omkring 16 800 hektar, vilken areal emellertid genom utvintring och andra mellankommande omständigheter till tiden för skörden reducerades till den i tabellen angivna. Även den

¹ Ursprungligen sådd areal = 15 700 hektar } Skillnaden beror på den starka utvintringen.
² „ „ „ „ = 1 060 „ }

under hösten 1948 besådda arealen torde av liknande orsaker komma att reduceras. Det är givetvis icke möjligt, att redan nu säga huru mycket; kommissionen har räknat med en slutlig areal höstsådda oljeväxter av 35 000 hektar.

Vid avvägningen av den areal, som bör eftersträvas för 1949 års odling bör hänsyn tagas till behovet av oljor av olika slag, kostnaderna för odlingens upprätthållande samt odlingens återverkan på omfattningen av andra odlingar. Statens industrikommission har förordat en så stor oljelinodling, att man därav kan beräkna en totalskörd av omkring 25 000 ton frö, vilket beräknas motsvara en areal av samma omfattning som år 1948 eller ungefär 20 000 hektar. Livsmedelskommissionen anser för sin del, att man med tanke på försörjningsläget för matfett inom landet ej bör sätta målet för odlingens omfattning lägre än sammanlagt 70 000 hektar. Med hänsyn till önskvärdheten av att så snart som möjligt avveckla matfettregleringen ävensom till det stora behovet av linolja, ser kommissionen gärna, att odlingen ökas utöver den anförda siffran. Mot en areal av omkring 100 000 hektar synes ur denna synpunkt intet vara att erinra, förutsatt att kostnaden för den genom inhemsk odling utvunna oljan icke mera avsevärt överstiger den importerade. Vid en bedömning av olika på frågan inverkan de faktorer har kommissionen ansett, att det i rådande valutasituation väl kan försvaras att för inhemsk olja betala ett överpris av 10 å 15 procent i förhållande till de priser, som i allmänhet måste erläggas fritt oljefabrik för importerat fett av motsvarande kvalitet vid köp inom ramen för gällande internationell allokering och vid likvid i pund sterling eller annan valuta av motsvarande hårdhetsgrad.

I detta sammanhang kan nämnas, att kommissionen under de senaste åren, för att kunna hålla fettförsörjningen på skälig nivå nödgats inköpa ej obetydliga mängder allokeringfria fettämnen, såsom avfallsstearin, till priser som legat ända upp till 15 procent över nyssnämnda jämförelsenivå. Ävenså kan framhållas, att våra inhemska oljor äro av hög kvalitet och väsentligt bättre än de, som för närvarande kunna erhållas utanför allokeringen.

Om man räknar med att av de höstsådda oljeväxterna med normala övervintringsförhållanden cirka 35 000 hektar äro kvar till mogen skörd samt utgår från den av industrikommissionen önskade arealen för oljelin, 20 000 hektar, skulle med ovan angivna lägsta totalareal, 70 000 hektar, återstå sammanlagt en areal av 15 000 hektar för vårraps och vitsenap.

I fråga om prissättningen på produkter av oljeväxter har kommissionen uttalat följande.

Med tanke på dels det goda resultatet av 1948 års odling och dels den tecknade stora arealen för höstsådden 1948 synes det riktigt att priserna för de vårsådda oljeväxterna få undergå viss sänkning, om man såsom mål för 1949 års odling uppställer en lägsta totalareal av 70 000 hektar. Med hänsyn härtill samt med beaktande av vad som tidigare anförts om arealens fördelning på olika växtslag, har kommissionen efter förhandlingar med representanter för oljeväxtodlarnas centralförening beslutat förordda de pris-sänkningar i fråga om odlarpriserna, som framgå av följande sammanställning:

	Odlarpris 1948, öre per kg	Föreslagen sänkning, öre per kg	Föreslaget pris 1949, öre per kg
Vårraps.....	90	5	85
Vitsenap.....	78	8	70
Oljelin.....	85	3	82

Dessa sänkningar ha godkänts av centralföreningen.

Livsmedelskommissionen har haft överläggningar i frågan även med representanterna för jordbruket och margarinindustrin i kommissionens råd. Jordbruksrepresentanterna ha icke haft något att erinra mot den föreslagna prissättningen. Det syntes dem dock befogat, att i den mån någon del av de överenskomna priserna vore att anse såsom stimulanstillägg utöver beräknad produktionskostnad, vilket borde prövas i sedvanlig ordning, denna del icke borde medtagas vid inkomstberäkningen för jordbruket i den så kallade jordbrukskalkylen. I ett särskilt yttrande förordade direktör Kuno Möller att oförändrade priser borde bibehållas för matnyttiga oljeväxter, i första hand raps och rybs.

De för 1949 års odling sålunda angivna odlarpriserna avse, i likhet med vad som gällt under tidigare år, vara med 18 procent vattenhalt och i övrigt av normal kvalitet. I likhet med vad hittills gällt bör emellertid statsmakternas utfästelse om garantipriser avse för leverans till oljefabrik iordningställt frö d. v. s. till 9 procent vattenhalt nedtorkat frö av viss renhet. Till de priser, som framkomma vid direkt omräkning med hänsyn till vattenhalten, skola emellertid läggas kostnaderna för själva omhändertagandet av fröet. Enligt avtal mellan oljeväxtodlarnas centralförening och Svenska lantmännens riksförbund har detta handhåfts av riksförbundet genom en särskild avdelning benämnd Oljeväxtcentralen. Kostnaderna för omhändertagande ha under det sista året beräknats till omkring 4 öre per kilogram. Med hänsyn till dels de erfarenheter, som man vunnit under årens lopp, dels det förhållandet att odlingen väsentligt utökats, varigenom flertalet fasta kostnader böra ha nedbringats per kilogram räknat, synes man, enligt kommissionens mening, icke behöva beräkna kostnaderna för omhändertagandet av fröet till högre belopp än omkring 3 öre per kilogram.

Vid överläggningar med representanter för oljeväxtodlarnas centralförening och Svenska lantmännens riksförbund har kommissionen vunnit anslutning till detta förslag.

Såsom skäligen garantipriser förordar kommissionen i enlighet med vad ovan anförts de priser, som upptagits i följande sammanställning.

	18% vatten	9% vatten	Kostnad för omhändertagandet av fröet	Garantipris
Vårraps	85	96·5	3	100
Vitsenap	70	79·5	3	83
Oljelin	82	93·1	3	96

I förhållande till 1948 års importpriser ha priserna å svensk olja för margarintillverkning beräknats bliva 13—14 procent högre, men å svensk linolja omkring 28 procent lägre. På sista tiden hava priserna på utlandsmarknaden fallit.

Under år 1948 var garantipris fastställt även för Fiskebysenap. Med hänsyn till den ringa omfattning, som odlingen därav nått, har det icke ansetts erforderligt att för 1949 fastställa något särskilt pris för denna vara. Ej heller synas garantipris behöva fastställas för vallmo och hampa. För att Fiskebysenap och eventuellt förekommande överskottspartier av vallmo- och hamprö skola kunna tillgodogöras för oljeutvinning, torde livsmedelskommissionen böra erhålla befogenhet att föranstalta om inlösen av dessa fröer till priser, som efter omräkning med hänsyn till oljehalten i stort sett motsvara priset på vårraps. Enahanda befogenhet bör liksom tidigare tillkomma kommissionen beträffande andra oljehaltiga fröslag t. ex. solros, soja, crambe, lindådra m. fl.

Då man ännu icke har möjlighet bilda sig någon bestämd uppfattning om behovet av höstraps- och höstrybsodling under produktionsåret 1949/50, torde det icke vara lämpligt att redan nu definitivt fastställa priset på frö av dessa oljeväxter av 1950 års skörd. Kommissionen förordar därför, att riksdagen, liksom varit fallet de senaste åren, inskränker sig till att ange det högsta garantipris för frö av höstraps och höstrybs, som må tillämpas för ifrågavarande års skörd. Anledning synes nu icke föreligga att ange berörda pris till högre belopp än det garantipris, som gäller för vårraps av 1949 års skörd, alltså 1 krona per kilogram för en till 9 procent vattenhalt nedtorkad och till oljefabrikerna levererad vara. Härvid torde emellertid böra förutsättas, att Kungl. Maj:t må äga befogenhet att vidtaga erforderlig höjning av priset, därest så med hänsyn till försörjningsläget skulle visa sig på behövet påkallat.

Vad angår organisationen av odlingen av här ifrågavarande kulturväxter har livsmedelskommissionen uttalat följande.

Beträffande raps, vitsenap och oljelin torde livsmedelskommissionen böra erhålla bemyndigande att uppdraga åt Sveriges oljeväxtodlars centralförening att dels med odlarsammanslutningar och enskilda odlare teckna kontrakt om odling våren 1949, dels ombesörja mottagning, nedtorkning och rensning m. m. av fröet jämte leverans av den färdigställda varan till oljefabrik. Kontraktsteckning rörande odling av spånadslin torde liksom tidigare böra ombesörjas av linberedningsföreningarna, vilka äro sammanslutna i Riksförbundet lin och hampa. Livsmedelskommissionen bör därför vidare bemyndigas att uppdraga å Riksförbundet lin och hampa att till fastställt garantipris, på samma sätt som Sveriges oljeväxtodlars centralförening beträffande frö av egentliga oljeväxter, ombesörja iordningställande, försäljning och leverans till oljeslageri av det frö, som framkommer vid linberedningsverken.

I fråga om medelsbehovet under budgetåret 1949/50 har livsmedelskommissionen anfört i huvudsak följande.

Vad beträffar anslag för hithörande ändamål för budgetåret 1949/50 vill kommissionen först erinra om att lantbruksstyrelsen och livsmedelskommissionen i gemensamt utlåtande den 15 oktober 1948 med anledning av en utav Algot Holmberg & söner aktiebolag gjord framställning om anslag för år 1949 till fortsatt förädlingsverksamhet med sojaväxter förordat statsbidrag till bolaget med 18 000 kronor.

Beträffande anslaget till Sveriges utsädesförening vill kommissionen, som anser det angeläget, att förädlingsarbetena med spånads- och oljeväxter kunna fortsättas i oförändrad omfattning, förorda, att särskilda medel beviljas utsädesföreningen till dessa arbeten. Vad angår storleken av desamma anser kommissionen, att man bör utgå från de av föreningen gjorda beräkningarna och vill sålunda förorda ett anslag till föreningen på 26 000 kronor.

Beträffande den förlust, som kan uppkomma på 1949 års oljeväxtodling, anser kommissionen det lämpligast, att denna, liksom under tidigare år, täckes med anlåtande av kommissionens clearingkassa för fettvaror.

På samma sätt som tidigare torde clearingkassans medel vidare få tagas i anspråk för utlämnande av förskott till inlösen av oljeväxtfrö, i den mån så prövas erforderligt.

Priskontrollnämnden har icke ansett sig kunna biträda livsmedelskommissionens förslag beträffande garantipriserna å vårraps, vitsenap och olje-

lin utan ansett, att dessa priser borde fastställas till högst de priser, som gällde för 1945 års skörd eller — för frö med 9 procent vattenhalt — 92 öre per kg för frö av vårraps, 77 öre per kg för frö av vitsenap samt 85 öre per kg för linfrö. Som motivering för denna sin ståndpunkt har nämnden bland annat framhållit, att allokeringen å fettvaror upphävts sedan livsmedelskommissionen avlät sin skrivelse. Risken att behöva köpa dyrare allokeringsfria fettämnen hade därmed bortfallit. Priserna på importerade olje-råvaror hade vidare sjunkit under sista tiden. Nämnden har härefter anfört bland annat följande.

Med de för dagen gällande återanskaffningspriserna för importerade olje-råvaror torde den genomsnittliga kostnaden för importen av olja för margarinfabrikationen samt för inom landet framställd dylik olja ur importerade råvaror genomsnittligt kunna beräknas till cirka 1 krona 60 öre per kilogram, om importen sker med i stort sett samma fördelning på de olika inköpsmarknaderna, som gällde under år 1948. Nämnden finner sig med hänsyn till vad nu anförts icke kunna förorda så höga priser på vårraps, vitsenap och oljelin som kommissionen föreslagit. Dagspriserna och den väntade utvecklingen på den internationella marknaden synas nämnden motivera högst de priser, som gällde för produktionsåret 1945. Som framgår av kommissionens skrivelse har arealen för oljeväxtodlingen ungefär fördubblats mellan år 1945 och år 1948. Det torde enligt nämndens mening icke vara lämpligt att med en hög prissättning uppehålla en så stor oljeväxtodling som den nuvarande, därest landets försörjning kan tillgodoses till lägre kostnader genom import. Enligt nämndens mening böra möjligheterna till en utökning av arealen för andra grödor utnyttjas, företrädesvis beträffande sockerbetsodlingen.

Beträffande höstraps- och höstrybsodlingen under produktionsåret 1949/50 har nämnden uttalat att det enligt dess uppfattning icke vore lämpligt att redan nu definitivt fastställa priserna på frö av dessa oljeväxter av 1950 års skörd. I avvaktan på att de definitiva priserna skulle fastställas, borde dock gälla ett högsta garantipris på sådant frö, som överensstämde med det pris som komme att fastställas för vårraps av 1949 års skörd.

Beträffande frågan, huruvida någon del av priserna borde anses såsom stimulanstillägg och icke medtagas vid inkomstberäkningen för jordbruket i den nuvarande jordbrukskalkylen, har nämnden erinrat om att de faktiska priserna på oljeväxter under de senaste åren medtagits utan avdrag i kalkylen. Något skäl att frångå denna regel föreläge enligt nämndens mening icke.

En ledamot av priskontrollnämnden, ledamoten av riksdagens andra kam-mare N. Jönsson, har uttalat tvekan beträffande det berättigade i att förorda en prissänkning ned till 1945 års prisnivå. Denne ledamot har jämväl ansett att i den mån någon del av de överenskomna priserna vore att betrakta såsom stimulanstillägg utöver beräknade produktionskostnader, borde denna del icke medtagas vid inkomstberäkningen för jordbruket i den nuvarande jordbrukskalkylen.

II. Åtgärder för stödjande av odling av bruna bönor.

Vid 1940 års lagtima riksdag (prop. nr 132; r. skr. nr 171) beslöts, att odlingen av bruna bönor under år 1940 skulle stödjas genom s. k. kontraktsodlingar. Under år 1941 erhöll odlingen av bruna bönor icke stöd i annan form än att införseln reglerades i anslutning till produktionskostnaderna. För stödjande av ifrågavarande odling under åren 1942—1944 fastställdes (prop. nr 138/1942, 177/1943 och 199/1944; r. skr. nr 158/1942, 177/1943 och 173/1944) ett inlösningspris av 90 kronor per deciton. Detta pris sänktes beträffande 1945 års odling till 85 kronor per deciton. Under åren 1946 och 1947 förekommo icke några inlösnings- eller garantipriser för odlingen av bruna bönor, men för 1948 års odling fastställdes (prop. 179/1948; r. skr. nr 305) ett garantipris av 1 krona 10 öre per kilogram.

I skrivelse den 4 februari 1949 har *statens livsmedelskommission* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen begära bemyndigande att för stödjande under år 1949 av odlingen av bruna bönor fastställa ett garantipris för dessa av samma storlek som föregående år eller 1 krona 10 öre per kilogram. Till stöd för framställningen har kommissionen anfört i huvudsak följande.

Odlingen av bruna bönor inom landet har icke varit av den omfattning, att behovet kunnat tillgodoses enbart genom inhemsk vara, utan en ganska betydande import har varit nödvändig för att täcka efterfrågan. Denna import uppgick före kriget till cirka 3 000 ton. Tack vare olika åtgärder från statens sida, bland annat införande av garantipriser, ökades odlingen under krigsåren. En viss tillbakagång har emellertid ägt rum under de sista åren.

Den fältmässiga odlingen av bruna bönor inom landet under de år, då denna odling i statistiskt hänseende redovisats särskilt, har uppgått till följande arealer:

år 1942	2 061	hektar
» 1943	1 817	»
» 1944	1 524	»
» 1945	1 250	»

För åren 1946 och 1947 föreligga inga siffror för odlingens omfattning, enär bönorna i statistiken under dessa år sammanförts med andra köksväxter. För år 1948 har arealen beräknats till något över 1 000 hektar. Här till komma odlingar i trädgårdar och liknande smålotter, vilka kunna uppskattas till 350—400 hektar.

Under innevarande konsumtionsår har tillgången på bruna bönor, såväl svenska som importerade, icke motsvarat efterfrågan. För närvarande är situationen bättre än tidigare under konsumtionsåret beroende på att vissa kvantiteter kunnat importeras. Efterfrågan är dock fortfarande mycket stor, och möjligheterna att genom import täcka det förefintliga behovet te sig fortfarande ovissa. Vid import måste man vidare räkna med ganska höga priser. Ur försörjningssynpunkt är det därför önskvärt, att den inhemska odlingen uppehålls och om möjligt utökas, detta i synnerhet som de svenska bönorna äro av hög kvalitet och mycket efterfrågade. Även ur valutasynpunkt är en svensk odling av bruna bönor önskvärd.

Mot bakgrunden av nämnda förhållanden har kommissionen diskuterat frågan om fortsatta garantiåtgärder för odlingen av bruna bönor. Även om ett fastställande av garantipris icke medför en stimulans till någon större ökning av arealerna, är det dock sannolikt, att odlingen icke ytterligare går tillbaka, när garantipris finnes. Genom ett garantipris lämnas odlaren en viss säkerhet för sin avsättning av varan till ett skäligt pris. Kommissionen vill därför förorda, att garantipris fastställs även för 1949 års odling av bruna bönor. Liksom tidigare bör ett inlösningsförfarande i samband med fastställande av dylikt pris handhas av Svenska spannmålsaktiebolaget. Garantipriset för 1949 års odling bör enligt kommissionens mening fastställas till samma belopp som för 1948 års odling eller till 1 krona 10 öre per kilogram. Inlösningsen bör ske den 1 april 1950.

Statens priskontrollnämnd har under hand förklarat sig icke ha något att erinra mot livsmedelskommissionens framställning.

III. Åtgärder för stödjande av odlingen av lin och hampa.

Beträffande de stödåtgärder, som under tiden till och med budgetåret 1947/48 vidtagits från statsmakternas sida i fråga om odlingen av lin och hampa, torde jag få hänvisa till propositionen nr 179/1948 s. 10.

Genom beslut av 1948 års riksdag (prop. nr 179; r. skr. nr 305) anvisades å riksstaten för budgetåret 1948/49 till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till stödjande av priset å hamphalm och linhalm ett reservationsanslag av 1 700 000 kronor. Av nämnda anslag avsågos 700 000 kronor till stödjande av priset å hamphalm och 1 000 000 kronor till stödjande av priset å linhalm. Jag torde emellertid få erinra, att Kungl. Maj:t genom beslut den 28 januari 1949 medgivit, att av nämnda belopp å 700 000 kronor ett belopp av 162 918 kronor 87 öre i stället skulle få användas till stödjande av priset å linhalm. Vidare torde jag här få erinra om att Kungl. Maj:t den 9 juli 1948 medgivit Östra Götalands linodlareförening u. p. a. och Mellersta Sveriges linodlareförening u. p. a. anstånd intill utgången av augusti månad 1948 med erläggande av de amorteringar å lån från hemslöjds-lånefonden, som förfallit till betalning den 31 december 1947.

I årets statsverksproposition (IX H. T. p. 66) har Kungl. Maj:t på min hemställan föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till stödjande av priset å hamphalm och linhalm för budgetåret 1949/50 beräkna ett reservationsanslag av 1 700 000 kronor. Jag torde nu få ånyo anmäla denna fråga.

Bidrag till stödjande av priset å linhalm och hamphalm.

I skrivelse den 25 augusti 1948 har *lantbruksstyrelsen*, med överlämnande av en den 30 juli 1948 dagtecknad framställning i ämnet från statens linnämnd, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till bidrag till stödjande av priset å hamphalm och linhalm för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor. Av detta belopp avse

700 000 kronor bidrag till stödjande av priset på hamphalm av 1948 års skörd och 2 300 000 kronor bidrag till stödjande av priset på linhalm av 1947 och 1948 års skördar. Över framställningen har statskontoret den 6 oktober 1948 avgivit utlåtande.

Statens linnämnd har i nyssnämnda framställning den 30 juli 1948 an- fört bland annat följande.

Linodlareföreningarnas preliminära bokslut för räkenskapsåret 1 juli 1947 —30 juni 1948 visa, att flertalet föreningar äro i behov av statsbidrag till stödjande av priset på linhalm av 1947 års skörd. Då definitiva bokslut icke föreligga, kan bidragsbehovet ännu icke exakt angivas.

I det följande skola nämnas några av de viktigaste anledningarna till att flertalet linodlareföretag måste begära statsbidrag till stödjande av priset på linhalm. Priset på linfiber fastställdes i början av år 1942 på basis av en kalkyl, som upprättats med utgångspunkt från 1941 års prisläge samt vid denna tidpunkt uppskattad anläggningskostnad för linberedningsverk. Detta fiberpris har sedan dess varit oförändrat. Då beredningsverken färdigställdes — de två största verken med röttningsanläggning år 1943, ett beredningsverk 1944 och det sist tillkomna i Mellansel 1946 — visade det sig, att de verkliga anläggningskostnaderna i allmänhet överstego de år 1941 beräknade kostnaderna med cirka 40 procent. Samtliga linodlareföretag ha därför måst söka motsvarande tilläggs lån från hemslöjdslånefonden. Därigenom ha amorteringarna blivit 30 å 40 procent högre än vad som förut- sattes i kalkylen.

Vidare ha arbetarlönerna enligt textilavtalet sedan år 1941 höjts med icke mindre än 67,5 procent. Även priserna på reservdelar, bränsle, oljor och andra förnödenheter ha stigit avsevärt sedan år 1941. Den enda kostnads- post i förenämnda kalkyl, som icke höjts, är råvarupriset, vilket be- räknades till i medeltal 24,8 öre per kilogram linhalm.

Samtidigt med att kostnadsökningarna inträffat, ha skörderesultaten på grund av ogynnsamma väderleksförhållanden blivit lägre än vad man kun- nat beräkna. De svåra regnen under bärgningstiden inom flertalet linod- lingsområden åren 1945 och 1946 försämrade kvaliteten på spånadslinet, därigenom att stora partier halm självrötade på fälten, innan bärgning kunde ske. Den svåra torkan under år 1947 bidrog till en avsevärd kvantita- tiv minskning av spånadslinskoröden, varjämte fiberinnehållet i halmen flerstädes blev lägre än normalt.

De avsevärda belopp, som årligen åtgå till amortering och räntor å de från hemslöjdslånefonden erhållna statslånen, belasta därav berörda lin- odlareföretag mycket hårt. Till följd av gällande korttidsamortering på 5 år uppgå amorteringar och räntor till belopp, som i vissa fall motsvara över 20 procent av respektive företags hela årsomsättning. Att behovet av statsbi- drag till stödjande av priset på linhalm i allmänhet kunnat begränsas till belopp, vilka betydligt understiga företagens utgifter för amortering och räntor på statslånen — i några fall har intet eller relativt lågt statsbidrag begärts — beror på resultatet av det intensiva arbete, som nedlagts på att förbättra odling och beredning av spånadslinet.

Med utgångspunkt från nu angivna förhållanden ha Östra Götalands, Mellersta Sveriges, Uppsala—Stockholms läns och Hälsinglands linodlare- föreningar samt Föreningen Norrlandslin preliminärt beräknat sina behov av statsbidrag till stödjande av priset på linhalm av 1947 års skörd till sam- manlagt 1 280 000 kronor. Hallands läns linodlareförening har förklarat sig icke vara i behov av statsbidrag för sagda år.

De underskott, till vilkas täckande statsbidrag sökas, ha uppstått under verksamhetsåret 1 juli 1947—30 juni 1948. Beviljade statsbidrag kunna icke lyftas förrän efter den 1 juli 1949. Minst ett år och i vissa fall ända upp till två år förflyta alltså från tidpunkten för förlusterna till dess bidragen kunna utbetalas. Detta förhållande förorsakar linberedningsföretagen svårigheter att anskaffa erforderliga medel samt betydande extra kostnader i form av räntor på upptagna lån. Särskilt i slutet av beredningssäsongen, då lagren av linhalm och färdiga varor äro små, har det i flera fall visat sig omöjligt att erhålla lån. Därtill kommer, att vissa företag icke kunnat erlægga förfallna amorteringar på statslånen, förrän statsbidraget erhållits, och därför måst erlægga straffränta. Linnämnden anser det därför önskvärt, att medel stå till förfogande å sådan tid, att beredningsföretagen kunna lyfta erforderligt statsbidrag omedelbart efter respektive verksamhetsårs slut. Därför böra enligt nämndens uppfattning medel nu anvisas till stödjande av priset på linhalm av såväl 1947 som 1948 års skörd. Härigenom skulle linodlareföreningarna i bidragshänseende bliva jämställda med hampodlareföretagen, som hittills kunnat erhålla ifrågavarande statsbidrag efter avslutande av företagets verksamhetsår den 30 juni. Då någon minskning av beredningsverkens kostnader icke torde kunna påräknas under innevarande produktionsår, anser nämnden vidare, att ett belopp av i runt tal 1 000 000 kronor kan beräknas åtgå för stödjande av priset på linhalm av 1948 års skörd. Tillhoppa skulle alltså erfordras ett anslag av i runt tal 2 300 000 kronor såsom bidrag till stödjande av priset på linhalm av 1947 och 1948 års skördar.

Sveriges hampodlareförening och Aktiebolaget hampberedning ha haft kostnadsstegringar av samma natur som linodlareföretagen. Till följd av de senaste årens goda hampskördar har hampodlareföretagens ekonomiska ställning numera dock avsevärt förbättrats. En minskning av bidragsbehovet synes därför icke utesluten. Emellertid har fråga uppkommit om att borttaga clearingavgifterna på importerad hampa. Statsbidrag till stödjande av priset på hampahalm blir under sådana förhållanden nödvändigt även för 1948 års hampskörd. Medelsbehovet synes böra beräknas till i runt tal 700 000 kronor. Därest hampberedningsföretagen med stöd av ifrågavarande bidrag skulle bliva i stånd att helt eller delvis erlægga under budgetåret 1949/50 förfallande amorteringar och räntor på lån från hemslöjdslånefonden, synes dylik återbetalning böra ske.

Lantbruksstyrelsen har förklarat sig icke ha något att erinra mot vad linnämnden anfört i fråga om medelsbehovet under budgetåret 1949/50 till stödjande av priset å hampahalm och linhalm. Styrelsen har därvid framhållit, att ett anvisande av medel till stödjande av priset jämväl på 1948 års linskörd icke skulle komma att medföra ökade kostnader för statsverket utan endast innebära en förskottering av bidrag, som senare torde bliva erforderliga för ifrågavarande ändamål. Enligt lantbruksstyrelsens mening vore linnämndens förslag i denna del ägnat att underlätta för linberedningsföretagen att å fastställda tider fullgöra amorteringar på lån från hemslöjdslånefonden.

Statskontoret har anfört, att ämbetsverket icke ville motsätta sig att för nästkommande budgetår medel skulle anvisas till stödjande av priset å linhalm av såväl 1947 som 1948 års skörd. Då beräkningen av de för nästkommande budgetår erforderliga medlen till bidrag till stödjande av priset å

linhalm och hamphalm syntes stå i överensstämmelse med de garantier, som statsmakterna lämnat, hade ämbetsverket icke heller något att erinra mot att anslaget uppräknades till 3 000 000 kronor.

Sedermera har statens livsmedelskommission med skrivelse den 8 februari 1949 överlämnat en den 29 januari 1949 dagtecknad framställning från *statens linnämnd*. I denna framställning har linnämnden redogjort för linodlareföreningarnas slutgiltiga bokslut avseende räkenskapsåret 1 juli 1947—30 juni 1948. Med utgångspunkt från vissa i boksluten redovisade förluster har linnämnden — med ändring av sin tidigare framställning i ämnet — hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till stödjande av priset å hamphalm av 1948 års skörd och linhalm av 1947 och 1948 års skördar för nästkommande budgetår anvisa ett reservationsanslag av sammanlagt 2 752 000 kronor.

Till motivering av sin hemställan har linnämnden till en början anfört, att i linodlareföreningarnas föreliggande bokslut upptagits förluster, avsedda att täckas av *bidrag till stödjande av priset på linhalm av 1947 års skörd* med följande belopp.

Östra Götalands linodlareförening u. p. a., Växjö	kronor	359 998: 39
Mellersta Sveriges linodlareförening u. p. a., Kristinehamn	»	398 501: 77
Uppsala—Stockholms läns linodlareförening u. p. a., Gimo	»	176 374: 90
Hälsinglands linodlareförening u. p. a., Hybo	»	115 000: —
Föreningen Norrlandslin u. p. a., Mellansel	»	198 000: —

Summa kronor 1 247 875: 06.

Linnämnden har i anslutning härtill uttalat, att Östra Götalands linodlareförening med stöd av Kungl. Maj:ts beslut den 28 januari 1949 tilldelats ett belopp av 120 035 kronor 15 öre, vilket ursprungligen avsetts till stödjande av priset på hamphalm av 1947 års skörd. Då föreningen därigenom erhållit täckning för sin förlust på 1946 års skörd, kvarstode för föreningen en verklig förlust å 1947 års linskörd av 239 963 kronor 24 öre. Medelsbehovet till stödjande av priset å linhalm av 1947 års skörd kunde därför enligt linnämndens mening begränsas till 1 127 839 kronor 91 öre eller i runt tal 1 130 000 kronor.

Vidare har linnämnden anfört, att nämnden — såsom angivits i framställningen den 30 juli 1948 — ansåge det skäligt, att medel skulle anvisas för budgetåret 1949/50 till *bidrag till stödjande av priset på linhalm av 1948 års skörd*. Nämnden har liksom tidigare beräknat medelsbehovet för detta ändamål till 1 000 000 kronor.

I fråga om *statsbidrag till stödjande av priset på hamphalm av 1948 års skörd* har nämnden uttalat, att slutliga uppgifter rörande hampodlingsföretagens medelsbehov komme att föreligga först efter innevarande räkenskapsårs utgång den 30 juni 1949. Enligt nämndens mening kunde emeller-

tid medelsbehovet beräknas till 665 000 kronor. Härom har linnämnden vidare anfört följande.

Till följd av att clearingmedel icke längre utgå nödgas hampodlingsföretagen under innevarande produktionsår räkna med en inkomstminskning av cirka 200 000 kronor för varje företag. Enligt av Kungl. Maj:t år 1945 utfärdade bestämmelser skola nämnda företag av det fastställda priset på hamptåga och hampblånor erhålla 30 öre per kilogram försåld tåga och 33 å 34 öre per kilogram försålda blånor från en clearingkassa, som skall tillföras medel genom förhöjt pris på importerad hampfiber. Med anledning av att priset på hampfiber i utlandet under det senaste året stigit avsevärt, ha endast mindre belopp tillförts nämnda clearingkassa. Sedan slutet av april 1948 ha hampodlareföretagen därför icke erhållit någon likvid från clearingkassan. Härtill kommer, att 1948 års hampskörd på grund av den ogynnsamma väderleken under skördetiden blev avsevärt sämre än närmast föregående års skörd. På grund härav torde erfordras bidrag till stödjande av priset på hamphalm av 1948 års skörd med det enligt gällande bestämmelser utgående maximibeloppet av 350 kronor per hektar. Hampodlingen 1948 omfattade cirka 1 900 hektar, varför medelsbehovet för ändamålet kan beräknas till 665 000 kronor.

Linnämnden har i sin förevarande framställning slutligen meddelat, att å det anslag, som för innevarande budgetår anvisats till bidrag till stödjande av priset å hamphalm och linhalm, kunde beräknas uppstå en behållning av 42 883 kronor 72 öre. Med ledning härav har nämnden beräknat, att till täckande av de i det föregående angivna medelsbehoven skulle erfordras sammanlagt ($1\,130\,000 + 1\,000\,000 + 665\,000 - 42\,883:72 =$) i runt tal 2 752 000 kronor.

Statens livsmedelskommission har tillstyrkt linnämndens framställning. Därvid har kommissionen framhållit, att det med hänsyn till linodlingsföretagens likviditet måste anses vara förenligt med statsmakternas intresse, att medel skulle anvisas för budgetåret 1949/50 även till stödjande av priset å 1948 års linskörd.

Anstånd med fullgörande av amorteringar, m. m.

I särskilda ansökningar ha *Östra Götalands linodlareförening u. p. a.*, *Mellersta Sveriges linodlareförening u. p. a.* och *Föreningen Norrlandslin u. p. a.* samt *Aktiebolaget hampberedning* och *Sveriges hampodlareförening u. p. a.* anhållit om anstånd med erläggande av vissa amorteringar å lån från hemslöjdslånefonden. Därjämte ha *Uppsala—Stockholms läns linodlareförening u. p. a.* och *Hälsinglands linodlareförening u. p. a.* hemställt om en framflyttning av amorteringstiden för vissa till föreningarna beviljade lån från nämnda fond. I samtliga framställningar ha lämnats redogörelser för respektive företags verksamhet och ekonomiska förhållanden. Yttranden över framställningarna ha avgivits av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen gemensamt ävensom av statskontoret.

Kommerskollegium och *lantbruksstyrelsen* ha tillstyrkt ansökningarna från *Aktiebolaget hampberedning* och *Sveriges hampodlareförening* samt Upp-

sala—Stockholms läns och Hälsinglands linodlareföreningar. I fråga om de linodlareföreningar, som hemställt om anstånd med erläggande av amorteringar för linberedningslån, ha ämbetsverken — med visst undantag — föreslagit, att åtgärder skola vidtagas för att åstadkomma en förskjutning av amorteringstiden för lånen.

Av *statskontorets* yttranden inhämtas, att ämbetsverket i huvudsakliga delar icke haft något att erinra mot de av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen föreslagna åtgärderna rörande amortering av ifrågavarande lån.

Vidare har *statens linnämnd* i skrivelse den 18 november 1948 anhållit, att Kungl. Maj:t måtte dels förelägga riksdagen förslag om reglering av de skulder, som Aktiebolaget hamperedning och Sveriges hampodlareförening u. p. a. hade till hemslöjdslånefonden, dels ock uppdraga åt kommerskollegium och lantbruksstyrelsen att verkställa ny utredning rörande den inhemska hampodlingens och hamperedningens fortsatta bedrivande. Vid skrivelserna har fogats en framställning i ämnet av nyssnämnda hampodlareföretag. I ärendet har statens livsmedelskommission avgivit yttrande.

Linnämnden har i sin skrivelse den 18 november 1948 framhållit, att de båda hamperedningsföretagen på grund av sin svaga ekonomiska ställning icke vore i stånd att erlægga förfallna amorteringar och räntor på de lån, företagen erhållit från hemslöjdslånefonden. För att möjliggöra för hamperedningsverken att konsolidera sin ekonomiska ställning — vilket vore en förutsättning för verksamhetens fortsättande — ansågo linnämnden det önskvärt, att frågan om reglering av företagens skulder till staten skulle upptagas till prövning snarast möjligt. Vidare har linnämnden anfört, att tiden syntes vara inne att återupptaga den av lantbruksstyrelsen och kommerskollegium år 1946 verkställda utredningen rörande den inhemska hampodlingens framtida bedrivande, så att denna fråga kunde klarläggas, innan nuvarande bestämmelser rörande statligt stöd åt hampodlingen med utgången av år 1950 upphörde att gälla. Linnämnden har vidare anfört bland annat följande.

De förfallna amorteringarna å hamperedningsföretagens lån från hemslöjdslånefonden komma den 31 december 1948 att uppgå till 1 690 140 kronor för Aktiebolaget hamperedning och till 1 459 195 kronor för Sveriges hampodlareförening. Därtill komma förfallna räntor av betydande storlek. Hamperedningsföretagen ha under nuvarande förhållanden icke möjlighet att återbetala nämnda skulder, vilket även konstaterades av lantbruksstyrelsen och kommerskollegium i deras den 6 november 1946 avgivna utredning i ämnet. Ämbetsverken föreslago i denna utredning bland annat, att ifrågavarande hamperedningsföretag borde successivt medgivas befrielse från erläggande av amorteringar och räntor å lån från hemslöjdslånefonden. Detta förslag har emellertid ännu icke blivit föremål för slutgiltig prövning.

Även om igångsättandet och genomförandet av en inhemska hampodling medfört betydande kapitalutlägg för staten, har den svenska hampfibern haft stor betydelse för landet såväl under de två sista krigsåren, då någon nämnvärd import av dylik fiber för militära och civila ändamål icke var möjlig, som under efterkrigsåren, då brist på hampfiber varit rådande flerstädes i världen och dessutom valutasvårigheter lagt hinder i vägen för

en tillfredsställande import av denna viktiga råvara. Då dessa svårigheter kunna förväntas kvarstå även under de närmast kommande åren, synes ett bibehållande av den svenska hampodlingen vara välbetänkt, detta även med hänsyn till dess värde ur beredskapssynpunkt under nu rådande osäkra politiska och ekonomiska förhållanden. Om så skall kunna ske, måste emellertid en sanering företagas av beredningsföretagens ekonomiska ställning, så att desamma kunna arbeta under för dylika industriföretag mera normala förhållanden. Företagens stora skuldbelastning och osäkerheten beträffande den framtida utvecklingen medföra nämligen, att både arbetare och driftsledning arbeta under så osäkra förhållanden, att de i längden icke nöja sig härmed utan söka sig till mera tryggade verksamhetsområden. Dessa omständigheter måste inverka menligt på företagens strävan att förbättra sina produkter och konsolidera sin ekonomiska ställning.

I sitt yttrande har *livsmedelskommissionen* förklarat sig anse, att tidpunkten vore lämplig för en utredning rörande den inhemska hampodlingens och hampberedningens fortsatta bedrivande. Enligt kommissionens mening borde utredningen göras så allsidig som möjligt och bland annat avse frågan om och i vilken mån statligt stöd borde lämnas för upprätthållande av en hampodling under mera normala tider. Beträffande frågan om avskrivning av hampberedningsföretagens skulder i samband med lån från hemslöjdslånefonden har kommissionen uttalat, att detta spörsmål borde upptagas till prövning först sedan statsmakterna fattat beslut angående den framtida omfattningen av hampodlingen och hampberedningen. I avvaktan härpå borde företagen såsom tidigare skett medgivnas amorterings- och räntefrihet för de erhållna lånen. För att företagen skulle kunna undgå en eventuell likvidation borde till ett sådant medgivande fogas en förklaring av innebörd dels att krav på återbetalning av de lån, som företagen begärt att få avskriva, icke komme att göras gällande förrän i samband med likvidation av företagen och dels att lånen vid likvidation skulle äga sämre rätt än övriga gällande fordringar hos företagen.

Ledamoten av kommissionen, lantbrukaren D. Svenson, vilken deltagit i ärendets behandling i statens linnämnd, har för sin del förklarat sig anse, att frågan om reglering av hampodlingsföretagens skulder redan nu borde upptagas på sätt linnämnden föreslagit.

Departementschefen.

Såsom livsmedelskommissionen anfört, torde med hänsyn till den rådande valutasituationen och önskvärdheten av att så snart som möjligt avveckla matfettsregleringen även under år 1949 en inhemsk odling av oljeväxter böra komma till stånd i ganska betydande omfattning. För detta ändamål torde statsmakterna även under nästa budgetår böra ekonomiskt stödja denna odling i samma former som förut under en följd av år. Sålunda bör i fråga om den odling, som kan komma att ske under år 1949, garanteras ett visst pris per kilogram vårodlat oljeväxtfrö, medan beträffande höstraps och höstrybs av 1950 års skörd bör fastställas ett högsta garantipris. I lik-

het med föregående år torde dock något garantipris icke behöva fastställas å frö av hampa och vallmo. Med hänsyn till den ringa odlingen av Fiskebysenap torde det ej heller vara erforderligt att för år 1949 fastställa garantipris å frö av denna växt.

Livsmedelskommissionens förslag till garantipriser för år 1949 innebär i fråga om vårsådda oljeväxter en viss prissänkning i förhållande till år 1948. Mot de föreslagna priserna, vilka godtagits av odlarnas organisationer, har jag icke något att erinra. Då jag även i övrigt i huvudsak kan ansluta mig till vad kommissionen föreslagit, anser jag garantipriserna per kilogram vårsått till oljefabrikerna levererat frö med 9 procent vattenhalt böra fastställas till 1 krona för frö av vårraps, 83 öre för frö av vitsenap och 96 öre för linfrö. Enligt vad kommissionen anfört skulle odlarna vid nämnda garantipriser kunna för frö med 18 procent vattenhalt påräkna en ersättning av respektive 85, 70 och 82 öre per kilogram frö, vilket understiger samma ersättning för innevarande produktionsår med respektive 5, 8 och 3 öre. Garantipriset för frö av höstraps och höstrybs av 1950 års skörd synes icke böra överstiga 1 krona per kilogram. Det definitiva priset torde Kungl. Maj:tenare få fastställa. Härjämte torde livsmedelskommissionen, för att eventuellt uppkommande överskottspartier av frö av Fiskebysenap, vallmofrö och hampfrö skola kunna tillgodogöras för oljeutvinning, böra äga befogenhet att föranstalta om inlösen av dessa fröslag till priser, som avvägas med hänsyn till oljehalten. Enahanda befogenhet bör tillkomma kommissionen även beträffande andra oljehaltiga fröslag, till exempel solros, soja, crambe, lindådra med flera. Hinder torde emellertid icke böra möta mot att i fråga om icke kontraktsodlade fröpartier fastställas inlösningspriser, vilka understiga de priser, som i anslutning till vad jag i det föregående förordat böra utgå till kontraktsodlare.

Frågan, huruvida någon del av de nu angivna priserna bör anses som stimulanstillägg och fördenskull icke medtagas å inkomstsidan vid upprättandet av jordbrukskalkylen, torde icke böra avgöras i detta sammanhang.

Organisationen av odlingen synes jämväl under det kommande produktionsåret böra handhas i fråga om de egentliga oljeväxterna av Sveriges oljeväxtodlares centralförening och i fråga om spånadslin av linberednings-sammanslutningarna samt Riksförbundet lin och hampa.

Även för nästa budgetår torde medel böra ställas till förfogande för den av Sveriges utsädesförening och Algot Holmberg & söner aktiebolag bedrivna förädlings- och försöksverksamheten med oljeväxter. Anslaget till utsädesföreningen har under flera år utgått med oförändrat belopp av 18 000 kronor. Med hänsyn till den betydelse, som föreningens verksamhet på förevarande område har, anser jag det skäligt, att anslaget skall uppräknas med 5 000 kronor på grund av de ökade arbetskostnaderna. Då, såsom anförts vid behandlingen av årets statsverksproposition (p. 112), inga nya assistenttjänster å avdelningen för oljeväxter ansetts böra inrättas, synes för föreningen böra avses ett anslag av 23 000 kronor. Anslaget till Algot Holmberg & söner aktiebolag höjdes däremot för innevarande budgetår från 15 000

till 18 000 kronor. Någon ytterligare uppräknings anser jag icke nu böra ske. För här avsedda ändamål skulle alltså för nästa budgetår erfordras tillhoppa (23 000 + 18 000 =) 41 000 kronor.

De förluster, som kunna komma att uppstå i anslutning till 1949 års oljeväxtodling, böra liksom fallet varit under år 1948 täckas med anlitanande av livsmedelskommissionens clearingkassa för fettvaror. Clearingkassans medel torde även i den mån så prövas erforderligt få tagas i anspråk för utlämnande av förskott till inlösen av oljeväxtfrö.

Bemyndigande torde böra inhämtas av riksdagen att vidtaga åtgärder för stödjande av odlingen av här ifrågavarande kulturväxter i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag nu förordat. Jag förutsätter, att Kungl. Maj:t skall äga befogenhet att vidtaga erforderliga jämkningar i stödåtgärderna, därest några större förskjutningar i försörjningsläget skulle inträffa.

Med hänsyn till bruna bönornas betydelse ur försörjningssynpunkt måste det anses önskvärt att säkerställa en viss tillgång på desamma. Såsom framgår av livsmedelskommissionens redogörelse har odlingen inom landet minskats under de senaste åren. Härtill kommer, att möjligheterna till import av bruna bönor alltjämt synas vara tämligen ovissa. Jag finner det därför vara angeläget, att den inhemska odlingen av ifrågavarande kulturväxt upprätthålles och om möjligt erhåller en något ökad omfattning. I detta syfte anser jag, att — liksom skedde beträffande 1948 års skörd — ett garantipris bör fastställas å 1949 års skörd av bruna bönor. Garantipriset torde, i enlighet med livsmedelskommissionens förslag, böra bestämmas till samma belopp som föregående år eller 1 krona 10 öre per kilogram. Kungl. Maj:t torde dock böra äga befogenhet att justera nämnda garantipris, därest så skulle visa sig erforderligt med hänsyn till ökning eller minskning i produktionskostnaderna. Liksom tidigare bör ett eventuellt inlösningsförfarande handhas av Svenska spannmålsaktiebolaget.

Såsom framgår av vad statens linnämnd anfört har linodlareföreningarnas ekonomiska ställning ogynnsamt påverkats av inträdda stegringar i driftkostnaderna. Härtill kommer, att väderleksförhållandena under år 1947 förorsakat en betydande minskning av linskorde. Dessa förhållanden ha medfört, att fem av landets sex linodlareföreningar redovisat förluster å rörelsen under verksamhetsåret 1947/48. Med hänsyn härtill har linnämnden hemställt, att såsom statsbidrag till stödjande av priset på linhalm av 1947 års skörd måtte anvisas ett belopp av 1 130 000 kronor. Då anslagsberäkningen synes stå i överensstämmelse med den statsgaranti, som lämnats linodlarna, tillstyrker jag, att nämnda belopp skall ställas till förfogande för ändamålet.

För att linodlareföreningarna skola erhålla en bättre ställning i bidragshänseende har linnämnden vidare föreslagit, att medel redan nu skola anvisas såsom bidrag till stödjande av priset på linhalm av 1948 års skörd. Härigenom skulle linodlareföreningarna bliva jämställda med hampodlare-

företagen, vilka erhålla statsbidrag redan tämligen kort tid efter utgången av det verksamhetsår, som bidragen avse. Med hänsyn till att en sådan omläggning skulle medföra en ökning i anslagsbelastningen under budgetåret 1949/50, kan det givetvis vara tveksamt, om tidpunkten härför är lämplig. Omläggningen skulle emellertid otvivelaktigt medföra en betydande lättnad för föreningarna och även medföra en viss minskning av statsverkets utgifter för stöd åt linodlingen, eftersom föreningarnas kostnader för finansieringen av rörelsen då skulle minska. Det förtjänar vidare framhållas, att ökningen av anslagsbelastningen i huvudsak endast är av formell natur. Det skulle nämligen i annat fall sannolikt bliva nödvändigt att i betydande omfattning medgiva föreningarna anstånd med erläggande av räntor och amorteringar å deras lån från hemslöjdslånefonden. Med hänsyn härtill finner jag mig böra förorda, att medel nu skola äskas även till stödjande av priset på linhalm av 1948 års skörd. Jag har intet att erinra mot linnämndens förslag, att för ändamålet skall beräknas ett belopp av 1 000 000 kronor.

Den inhemska hampodlingen och hamperedningen torde böra uppehållas under nästkommande budgetår i ungefär samma utsträckning som hittills. En förutsättning härför torde emellertid vara, att statsmakterna skola lämna stöd åt hamperedningsföretagen jämväl under budgetåret 1949/50. Detta stöd torde böra lämnas på samma sätt som för innevarande budgetår eller i form av odlingsbidrag och anstånd med erläggande av under budgetåret förfallande amorteringar och räntor å erhållna hamperedningslån.

Frågan om fortsatt stöd åt hamp- och linodlingen efter utgången av den garantitid, som tidigare beslutats eller här förordats, torde böra utredas. Jag torde senare åter få anmäla detta ärende för Kungl. Maj:t.

Spörsmålet om avskrivning helt eller delvis av de lån, som lämnats hamperedningsföretagen från hemslöjdslånefonden, synes böra upptagas till prövning först i samband med att frågan om den inhemska hampodlingens och hamperedningens framtida omfattning slutligen avgöres. Därest riksdagen icke har något att erinra däremot bör emellertid kronan, på sätt livsmedelskommissionen föreslagit, vid behov få utfärda förklaring av innebörd att krav på återbetalning av dylikt lån icke skall göras gällande förrän i samband med likvidation av vederbörande företag och att lånet vid likvidationen skall äga sämre rätt än övriga gällande fordringar hos företaget.

Därest så skulle befinnas nödvändigt för drivande av hamperedningsföretagen under nästkommande budgetår, torde dessa företag böra kunna medgivas anstånd med erläggande av intill den 1 juli 1950 förfallande amorteringar och räntor å erhållna hamperedningslån, ehuru fortsatt amortering enligt hittillsvarande plan utgjort förutsättningen för fastställandet av de förut omförmälda odlingsbidragen.

Såsom framgår av det förut anförda ha även åtskilliga linberedningsverk gjort framställningar om anstånd med erläggande av ränta och amortering å lån från hemslöjdslånefonden. Behovet av dylikt anstånd torde väl komma att minskas avsevärt, därest i enlighet med vad jag tidigare förordat

medel nu anslås till stödjande även av priset på linhalm av 1948 års skörd. Åtminstone i något fall torde man emellertid få räkna med att sådant anstånd kommer att behövas. Linberedningsverken torde därför i nu ifrågasvarande avseenden böra jämföras med hampperedningsföretagen.

Enligt verkställda beräkningar skulle för stödjande av priset å hamphalm av 1948 års skörd kunna utgå bidrag med 665 000 kronor. Då dessa beräkningar synas böra godtagas, förordar jag att ett belopp av nämnda storlek skall äskas för ändamålet. På sätt linnämnden anfört torde emellertid kunna väntas uppstå en behållning av i runt tal 43 000 kronor å det anslag, som för innevarande budgetår anvisats till bidrag till stödjande av priset å hamphalm och linhalm. I anslutning till det nu anförda och med beaktande av vad jag i det föregående förordat beträffande stöd åt linodlingen tillstyrker jag, att å riksstaten för budgetåret 1949/50, nionde huvudtiteln, under anslagstiteln Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till stödjande av priset å hamphalm och linhalm skall uppföras ett reservationsanslag av $(1\,130\,000 + 1\,000\,000 + 665\,000 - 43\,000 =) 2\,752\,000$ kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter rörande dispositionen av anslaget.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) medgiva, att stöd för odling av de i det föregående omnämnda kulturväxterna må ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med av mig uppdragna riktlinjer; samt

2) å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln anvisa

dels till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Stödjande av odlingen av vissa kulturväxter ett reservationsanslag av 41 000 kronor;

dels ock till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till stödjande av priset å hamphalm och linhalm ett reservationsanslag av 2 752 000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

G. Lüzell.